

Обавезе у одбрани

(Нормативно правна регулатива)

У периоду 2008–2010. године, законодавна и извршна власт донела је велики број стратегијско-доктринарних докумената, закона, планова и програма развоја и функционисања система одбране, општих аката и других прописа из области одбране и безбедности, који суштински мењају приступ, начин планирања, организовања и извршавања послова и задатака у одбрани, ради успостављања савременог, ефикасног и економски одрживог система одбране Републике Србије.

Овде су та нова решења приказана обједињено, са тежиштем на правима и дужностима највиших државних органа, органа државне управе, аутономних покрајина, јединица локалне самоуправе, привредних друштава и других правних лица и грађана у миру, ратном и ванредном стању. Детаљније су приказана права и дужности у планирању припрема за одбрану и извршавању војне, радне и материјалне обавезе имајући у виду обим и значај промена у усвојеним нормативно правним документима и њихов утицај на систем одбране у целини.

КОНЦЕПТ ОДБРАНЕ

С циљем реализације напора које Република Србија улаже на путу да постане један од кључних елемената стабилности и мира у региону Југоисточне Европе, један од приоритета у раду било је спровођење реформе система одбране, што представља стратешко опредељење Републике Србије. То је континуиран процес који се спроводи на основу утврђене политике одбране ради усклађивања система одбране са изазовима, ризицима и претњама безбедности, потребама грађана, општеприхваћеним демократским стандардима и токовима безбедносног организовања савремених држава, а у оквирима могућности Републике Србије.

Савремен, ефикасан и економски одржив систем одбране представља изузетан потенцијал Републике Србије. Основне стратегијске поставке одбране заснивају се на примени концепта тоталне одбране, уз свеобухватно ангажовање субјеката одбране и одбрамбених потенцијала. У том смислу, значајно је унапређење партнерства и мултилатералне сарадње са другим државама, међународним организацијама и институцијама, у очувању и заштити одбрамбених интереса Републике Србије.

Систем одбране представља јединствену, структурно уређену и функционалну целину снага и субјеката одбране чији је циљ заштита одбрамбених интереса Републике Србије.

Припреме за одбрану представљају скуп нормативно-правних, организацијско-планских, кадровских, материјалних, производних и других мера и активности које предузимају сви надлежни субјекти друштва у миру да би се постигао и одржао одговарајући степен припремљености, оперативне и функционалне способности свих снага и средстава за одбрану земље.

Органи законодавне и извршне власти Републике Србије, у оквиру својих редовних надлежности и одговорности прописаних Уставом и законом, обезбеђују потребне претпоставке за стабилно функционисање система одбране Републике Србије у миру али и у ратном и ванредном стању. У миру, органи законодавне и извршне власти доносе и усвајају:

– законе, опште акте и друге прописе из области одбране,

РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

- стратегијско-доктринарне документе,
- План одбране Републике Србије,
- финансијски план одбране и
- планове и програме развоја и функционисања система одбране.

Приоритети и задаци, утврђени у *Министарском упутству за 2009. и 2010. годину*, у највећој мери су реализовани и поред значајних ограничења које је превасходно наметнула текућа економска криза и смањење буџетских средстава за одбрану. Тежиште у реализацији приоритета и задатака било је усмерено на остваривање циљева политике одбране, те развој и унапређење способности за остваривање одбрамбених интереса Републике Србије и интензивирању активности на јачању сарадње и поверења у региону и свету. Остварени резултати у процесу реформе система одбране допринели су порасту поверења грађана Републике Србије у Војску Србије и порасту угледа војне професије.

СТРАТЕГИЈСКО И ДОКТРИНАРНО УРЕЂЕЊЕ

Стратегија националне безбедности Републике Србије и Стратегија одбране Републике Србије најзначајнији су стратешки документи у области одбране и безбедности које је Народна скупштина Републике Србије усвојила на седници одржаној 26. октобра 2009. године. Носилац израде оба документа било је Министарство одбране.

Стратегија националне безбедности Републике Србије, као највиши и најзначајнији стратегијски документ у области националне безбедности и одбране Републике Србије, утврђује основе политике националне безбедности у заштити националних интереса, односно независности, суверености и територијалне целовитости Републике Србије, заштити националног идентитета њених грађана, развоју демократских процеса у друштву и владавини права, поштовању људских и мањинских права, економском, технолошком и културном напретку, заштити живота и здравља становништва, заштити и очувању животне средине, али и других потенцијала и ресурса Републике Србије.

Овим документом потврђује се приврженост Републике Србије општим демократским вредностима, међународном

праву и поштовању сопствене државотворне традиције, те спремност Републике Србије да у оквиру Уједињених нација, европских и других међународних и регионалних организација допринеси изградњи и унапређењу безбедности.

Стратегија националне безбедности Републике Србије је полазни документ у којем су дате основе за уређење и остваривање функције безбедности државе, делатностима на свим нивоима организовања друштва. Она представља полазну основу за израду стратегијских докумената у свим областима друштеног живота и за нормативно уређење делатности у оквиру система националне безбедности.

Стратегија одбране Републике Србије, као најважнији стратешки документ у области одбране, дефинише ставове о безбедносном окружењу, изазовима, ризицима и претњама, одбрамбеним интересима, политици одбране, систему одбране, ресурсима, планирању и финансирању одбране. Она представља основни стратешки документ којим се усмерава ангажовање ресурса одбране и развој нормативних, доктринарних и организацијских решења система одбране Републике Србије.

Стратегијом одбране Републике Србије исказује се опредељеност Републике Србије да изграђује и јача сопствене капацитете и способности за одбрану, те да интеграцијом у европске и друге међународне безбедносне и одбрамбене структуре заједнички делује са другим државама с циљем јачања националне, регионалне и глобалне безбедности.

Доктрина Војске Србије израђена је у току 2009. године, након усвајања стратешких докумената (*Стратегије националне безбедности и Стратегије одбране*). У прописаној процедури верификације, председник Републике Србије усвојио је *Доктрину Војске Србије* 25. фебруара 2010. године.

Упоређо са радом на *Доктрини Војске Србије*, организационе јединице ГШ ВС и команде оперативног нивоа радиле су на изради доктрина нижег хијерархијског нивоа: доктрине операција, доктрина видова и функционалних доктрина. Планом израде предвиђено је да сви ти документи буду завршени до краја 2010. године, чиме ће се уредити доктринарна област у Војсци Србије.

Операционализација доктринарних ставова и решења наставиће се изродом правила, упутстава, тактика, техника и процедура и њиховом имплементацијом у процесу обуке команди и јединица Војске Србије.

НОРМАТИВНО-ПРАВНО УРЕЂЕЊЕ

У току 2009. и 2010. године на различим нивоима власти усвојен је сет основних стратегијско – доктринарних и планских докумената, закона, подзаконских прописа и других општих аката којима се уређује систем одбране.

Народна скупштина Републике Србије је у оквиру својих надлежности донела је следећа документа.

1. Стратегијско-доктринарна документа у одбрани (*Стратегија националне безбедности Републике Србије* – „Службени гласник РС”, бр. 88/2009; *Стратегија одбране Републике Србије* – „Службени гласник РС”, бр. 88/2009)

2. Основна планска документа у одбрани (*Стратегијски предлед одбране* – Закључак Владе, 05 Број: 80-1540/2009-1 од 19. марта 2009. године; *Смернице*

за израду средњорочног плана и програма развоја система одбране 2011–2016. година)

3. Системски закони у области одбране (Закон о одбрани – „Службени гласник РС”, бр. 116/2007, 88/2009 – др. закон и 104/2009 – други закон и Закон о Војсци Србије – „Службени гласник РС”, бр. 116/2007, 88/2009)

4. Други закони у области одбране (Закон о војној, радној и материјалној обавези – „Службени гласник РС”, бр. 88/2009; Закон о цивилној служби – „Службени гласник РС”, бр. 88/2009; Закон о употреби Војске Србије и других снага одбране у мултинационалним операцијама ван граница Републике Србије – „Службени гласник РС”, бр. 88/2009; Закон о тајности података – „Службени гласник РС”, бр. 104/2009; Закон о ванредним ситуацијама – „Службени гласник РС”, бр. 111/2009)

Председник Републике Србије је у оквиру својих надлежности донео План употребе Војске Србије, План мобилизације Војске Србије и Доктрину Војске Србије.

Влада Републике Србије је у оквиру својих надлежности донела Уредбу о начину и поступку извршавања обавезе планирања припрема за одбрану – „Службени гласник РС”, бр. 24/2009; Уредбу о мерама приправности државних органа, органа аутономних покрајина, органа јединица локалне самоуправе и привредних друштва и других правних лица и предузетника у ратном и ванредном стању – „Службени гласник РС”, бр. 24/2009; Степене и мере приправности – Закључак Владе Стр. пов 05 Број 00-287/2009 од 2. јула 2009. године; Уредбу о критеријумима за утврђивање података значајних за одбрану земље који се морају чувати као државна или службена тајна и о утврђивању задатака и послова од посебног значаја за одбрану земље које треба штити применом посебних мера безбедности – „Службени лист СРЈ”, бр. 54/94, „Службени гласник РС”, бр. 88/2009 и 111/2009; Одлуку о одређивању великих техничких система од значаја за одбрану – „Службени гласник РС”, бр. 15/2009; Упутство о методологији за израду планова одбране – Закључак Владе Пов 05 Број 00-275/2009 од 25. јуна 2009. године и Пов. 05 Број: 00/14/2010 од 21. јануара 2010. године; Упутство за оцену стања оперативне и функционалне способности Војске Србије пов. бр. 02/29-7 од 29. јануара 2009. године – привремено и Решење о одређивању привредних друштва и других

правних лица који производе предмете и врше услуге од значаја за одбрану Републике Србије – усвојено је 24. децембра 2009. године, 05 Број: 00-374/2009-3, не објављује се у „Службеном гласнику Републике Србије”.

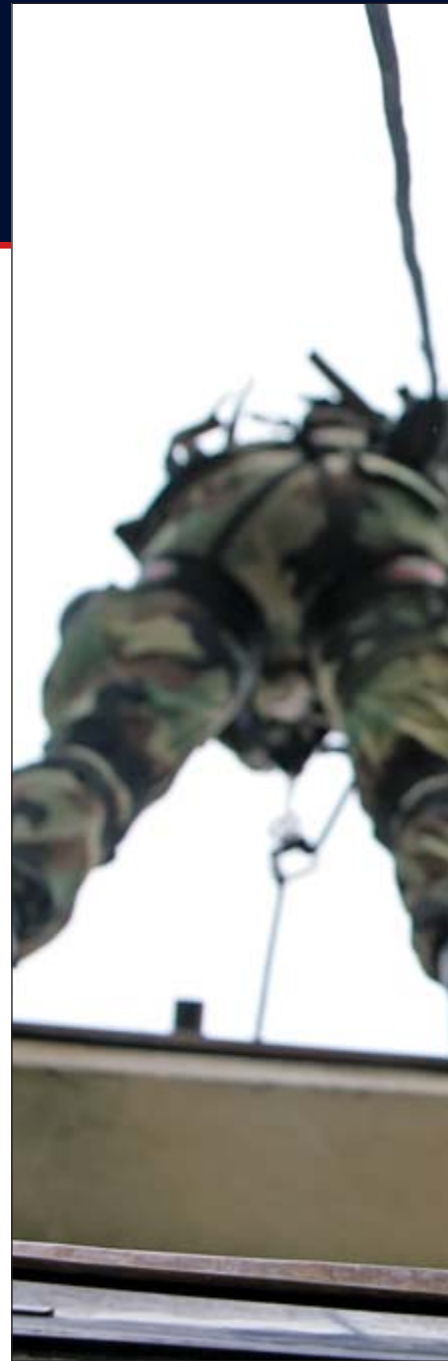
Министар одбране

је у оквиру својих надлежности донео Решење о објектима и деловима објеката од посебног значаја за одбрану (не објављује се у СВЛ), Упутство о примени степена и мера приправности (не објављује се у СВЛ) и Инструкцију о ратним локацијама (не објављује се у СВЛ).

ПЛАНИРАЊЕ РАЗВОЈА

Планирање одбране обухвата планирање развоја система одбране и планирање употребе снага одбране. У складу са Законом о одбрани, члан 7. став 2, основни плански документи у области одбране су Дугорочни план развоја система одбране Републике Србије, Стратегијски преглед одбране Републике Србије и План одбране.

Дугорочни план развоја система одбране Републике Србије је документ планирања одбране у којем се дефинишу стратегијска опредељења за развој система одбране Републике Србије, потребне способности Војске Србије, садржај и динамика организационих промена, развој људских и материјалних ресурса, финансирање система одбране и друга питања од значаја за функционисање система одбране. Нацрт дугорочног плана развоја система одбране Републике Србије до 2020. године је у процедури усвајања.

Стратегијски преглед одбране представља полазну програмску основу којом се дефинише средњорочно планирање одбране, ефикасно управљање ресурсима одбране, транспарентност послова одбране и изградња претпоставки за демократску и цивилну контролу, професионализацију и ефикасност Војске Србије у извршавању мисија и задатака који су јој додељени. Истовремено, овај документ представља полазни основ за израду осталих докумената којима се операционализују активности на изградњи нових способности система одбране и Војске Србије. Влада је на седници одржаној 19. марта 2009. године донела Закључак 05 Број: 80-1540/2009-1, којим је усвојен *Стратегијски преглед одбране*.

Средњорочни план и програм развоја система одбране од 2010. до 2015. године представља документ у коме су обједињени циљеви функционисања и развоја система одбране, те начини њихове реализације. Заснован је на основним опредељењима политике одбране, анализи односа одбрамбених потреба и могућности Републике Србије и прогнозираним финансијским оквиром у наредном средњорочном планском периоду.

План одбране Републике Србије је основни плански докуменат на основу кога се субјекти одбране организују, припремају за извршење задатака, предузимају мере и радње за употребу Војске Србије и других снага одбране и предузимају мере и активности на заштити и спасавању

људи, материјалних добара и животне средине у ратном и ванредном стању.

У 2009. години у Министарству одбране и Војсци Србије (у даљем тексту: МО и ВС) уведен је систем планирања, програмирања, буџетирања и извршења.

На основу *Правилника о планирању, програмирању, буџетирању и извршењу у МО и ВС*, Одлуком министра одбране, образован је Савет за планирање одбране као највише саветодавно тело министра одбране, које разматра питања из области планирања одбране. ■

ОДБРАНА ЗЕМЉЕ

Одбрана земље се остварује:

1) организовањем и припремањем субјеката одбране за извршавање задатака у ратном и ванредном стању;

2) предузимањем мера и радњи за рад субјеката одбране и за употребу Војске Србије и других снага одбране у ратном и ванредном стању до коначног отклањања или престанка опасности за земљу;

3) предузимањем мера и активности на заштити и спасавању људи и материјалних добара и животне средине у ратном и ванредном стању;

4) учешћем у мултинационалним операцијама.

ПЛАНИРАЊЕ ПРИП

Планирање је мисаони и стваралачки процес чији је смисао избор циља, тј. скуп послова органа управљања којим се изнаходи најбољи начин, решење и програм за извршење постављеног задатка. Планирање је непрекидан процес сваке организације којим одређујемо циљеве, снаге и средства: ко, шта, када, како и којим методама и радњама треба нешто у конкретном задатку да уради, тј. како ће се унапред постављени циљ-план остварити.

Припрема за одбрану је право и дужност субјеката система одбране (грађани, државни органи, привредна друштва, друга правна лица, предузетници и Војска Србије – Закон о одбрани, члан 2, став 5) да планирају своје припреме за извршавање задатака одбране и предузимају мере и радње за рад и за употребу Војске Србије и других снага одбране у ратном и ванредном стању.

Припреме се остварују с циљем функционисања извршне власти у условима ратног и ванредног стања са становишта интереса који се односе на:

- одбрану земље,
- обезбеђење потпуног извршења мобилизације људских и материјалних ресурса,
- предузимање мера за заштиту и спасавање становништва, материјалних и културних добара,
- обезбеђење вршења производње и пружања услуга за потребе Војске Србије и других снага одбране и потреба које су у вези са животом и радом становништва.

Припреме за одбрану планирају се, организују и спроводе у складу са *Планом одбране Републике Србије*, прописима и одлукама надлежних државних органа.

Планирањем припрема обезбеђују се неопходне претпоставке за непрекидно и ефикасно функционисање правне државе на целој територији и у најтежим условима.

Војна одбрана је део одбране Републике Србије који обухвата институције и активности на припреми и одбрани од војних изазова, ризика и претњи безбедности. Војска Србије је носилац војне одбране и у складу са тим брани земљу од оружаног угрожавања споља и извршава и друге мисије и задатке, у складу са Уставом, законом и принципима међународног права који регулишу употребу силе.

Цивилна одбрана је део јединственог система одбране, организована ради успешног функционисања државних органа, органа аутономних покрајина и јединица локалне самоуправе, привредних друштава и других правних лица, заштите и спасавања и обезбеђења услова за живот и рад грађана и задовољења потреба снага одбране у ванредном и ратном стању. Организује се на нивоу Републике Србије, аутономних покрајина и јединица локалне самоуправе.

Цивилна заштита је организован систем чија је основна делатност заштита, спасавање и отклањање последица

елементарних непогода, техничко-технолошких несрећа и других већих опасности које могу угрозити становништво, материјална и културна добра и животну средину у миру и ванредном и ратном стању.

ФУНКЦИОНИСАЊЕ СИСТЕМА ОДБРАНЕ

Функционисање система одбране реализује се:

- припремом државних органа, органа државне управе, органа аутономних покрајина, органа јединица локалне

РЕМА ДРУШТВА ЗА ОДБРАНУ

самоуправе, привредних друштава и других правних лица за функционисање у миру, ратном и ванредном стању;

– обезбеђивањем услова за живот и рад грађана у миру, ратном и ванредном стању;

– образовањем и одбрамбеним оспособљавањем грађана и координацијом активности са осталим институцијама значајним за одбрану.

Заштита и спасавање реализује се:

1. програмирањем и планирањем мера и активности на заштити и спасавању;

2. заштитом, као скупом превентивних мера усмерених на јачање отпорности заједнице, отклањање могућих узрока угрожавања, смањење утицаја елементарних непогода, спречавање других несрећа и у случају да до њих дође, умањење њихових последица; координација при успостављању, изради и реализацији *Националне стратегије за заштиту и спасавање*;

3. спасавањем и пружањем помоћи, под чиме се подразумевају оперативне активности које се предузимају ради спасавања људи, материјалних добара и животне средине;

4. ублажавањем и отклањањем непосредних последица елементарних непогода и других несрећа, под чиме се подразумевају мере и активности које се предузимају ради успостављања неопходних услова за живот грађана на пострадалом подручју;

5. организовањем, опремањем и оспособљавањем снага заштите и спасавања;

6. организовањем, опремањем и оспособљавањем државних органа, привредних друштава, других правних лица и предузетника за заштиту и спасавање;

7. организовањем и оспособљавањем грађана за личну, узајамну и колективну заштиту;

8. пружањем и тражењем помоћи и сарадња са другим земљама и међународним организацијама; управљањем, руковођењем и координацијом субјеката и снага система заштите и спасавања у ванредним ситуацијама и другим пословима и задацима заштите и спасавања (*Закон о ванредним ситуацијама*, члан 3. – „Сл. гласник РС”, бр. 111/2009).

Носиоци реализације задатака заштите и спасавања су снаге цивилне заштите. У активностима заштите и спасавања ангажују се и јединице Војске Србије под условима прописаним законом.

Цивилна одбрана реализује и друге задатке на основу одлука законодавних и извршних органа власти Републике Србије, аутономних покрајина и јединица локалне самоуправе.

ПРЕТПОСТАВКЕ УСПЕШНОГ ПЛАНИРАЊА

Да би процес планирања припрема био успешан, неопходно је обезбедити следеће претпоставке:

1. нормативно-правна уређеност области одбране;

2. израда процене војних и невојних изазова, ризика и претњи по безбедност земље;

3. организовање и припремање државних органа и правних лица за извршавање задатака у ванредном и ратном стању;

4. утврђивање ратних организација и систематизација;

5. предузимање мера и радњи за обезбеђење неопходних услова за употребу Војске Србије и других снага одбране:

– прикупљање укупних потреба снага одбране за израду биланса потреба и могућности система одбране,

– одређивање привредних друштава и правних лица од значаја за одбрану,

– израда биланса потреба и могућности,

– уговарање производње и вршења услуга за потребе одбране.

6. предузимање мера и активности за заштиту и спасавање људи, материјалних добара и животне средине у ратном и ванредном стању.

У изради Процене учествују сви субјекти планирања са свог аспекта надлежности, и за делове процене које припремају израђују закључке, који треба да обухвате: врсте, циљеве, снаге и облике угрожавања земље; могуће последице и губитке; могућности организације и рада и вршења производње и услуга; сопствене снаге и средства за деловање у ратном и ванредном стању, те услове и могућности који могу позитивно или негативно утицати на припрему и планирање одбране

Министарство одбране израђује Изводе из Процене и доставља их субјектима планирања.

Државни органи, привредна друштва и правна лица дужни су да израде своју организацију рада и функционисања за време ратног и ванредног стања са потребним бројем извршилаца.

Влада Републике Србије утврђује организацију и рад органа државне управе за рад у ратном стању.

Актом о ратној организацији и систематизацији радних места, унутрашње уређење министарства и посебних организација прилагођава се ратном стању, групишу се истоврсни, сродни и међусобно повезани послови у одговарајуће унутрашње јединице и смањује број унутрашњих јединица и систематизованих радних места.

Пропис којим се успоставља ратна организација и систематизација органа извршне власти не објављује се до проглашења стања за које се доноси.

Прикупљање укупних потреба за обезбеђење производа и вршење услуга у условима ратног и ванредног стања Војске Србије и других снага одбране реализује Мин-

истарство одбране у сарадњи са Генералштабом Војске Србије и надлежним органима државне управе.

На основу прикупљених потреба и реалних могућности за обезбеђење истих, врши се избор и одређивање правних лица (Влада доноси решење) која могу да реализују укупне потребе снага одбране.

Израду биланса потреба и могућности система одбране припрема Министарство одбране.

СУБЈЕКТИ ПЛАНИРАЊА

Субјекти планирања припрема за одбрану су:

- државни органи (Народна скупштина, Влада, Уставни суд, судови, јавна тужилаштва);
- органи државне управе (министарства, органи управе у саставу министарстава, и посебне организације);
- органи аутономних покрајина;
- органи јединица локалне самоуправе (општина, град Београд и градови);
- привредна друштва, друга правна лица и предузетници;
- удружења грађана (друштвене организације и савези).

Положај носилаца послова планирања припрема за одбрану друштва, као носилаца одређених послова у оквиру јединствено организованог система одбране и конститутивних елемената тог система, правно је уређен у односу на одбрану земље Уставом, *Законом о одбрани* и другим подзаконским прописима, утврђена је структура послова одбране који се обављају у оквиру наведених субјеката, опредељен је садржај тих послова и успостављен је однос између носилаца припрема–субјеката планирања.

ОДГОВОРНОСТ У ПЛАНИРАЊУ ПРИПРЕМА ЗА ОДБРАНУ

Новим законским решењима планирање припрема за одбрану пренети су у надлежност органа државне управе, других државних органа, органа АП, органа јединица локалне самоуправе, града Београда, градова, привредних друштва и других правних лица и предузетника у складу са одредбама чланова 24. до 29., 62. до 76. и 81. до 86. *Закон о одбрани*.

Послови и одговорност за планирање припрема и реализацију задатака и обавеза које проистичу из *Плана одбране* суштински су измењени новим законским решењима, тако да је:

- у државном органу – одговорност на руководиоцу који руководи тим органом или лицу које он овласти;
- у органима државне управе – одговорност на руководиоцу тог органа или лицу које он овласти;
- у правном лицу – одговорност на директору или лицу које он овласти;
- код предузетника – одговорност на одговорном лицу.

Оваквим решењем планирање припрема за одбрану сада је посебно сложено јер државни органи, органи државне управе, правна лица и предузетници добијају самосталност и веома значајну улогу у функционисању припрема за одбрану и остваривању виталних одбрамбених интереса у условима ратног и ванредног стања.

Припреме су утолико сложеније, ако се има у виду да су неки од државних органа, органа државне управе, правна лица и предузетници, сада први пут образовани и да немају планска докумената за одбрану, а они који су раније постојали сада су другачије организовани и имају битно промењено место, улогу и задатке, па и документи са којима тренутно располажу више нису у потпуности употребљиви. Отуда се овим припремама мора приступити плански, организовано и веома одговорно.

Новим материјалним решењима у закону о одбрани и другим подзаконским прописима обавеза планирања припрема је децентрализована и субјекти планирања добијају самосталност у организовању и спровођењу планирања припрема за одбрану.

ПРАВА И ДУЖНОСТИ

Права и дужности субјеката планирања припрема за одбрану

Министарства, у оквиру свога делокруга, извршавају законе из области одбране, прописе за рад у ратном и ванредном стању, општа акта Народне скупштине и Владе, задатке утврђене *Планом одбране Републике Србије* и одговарају за поступање правних лица која су у њиховој надлежности (*Закон о одбрани*, члан 24, став 1. и 2.).

Као носиоци извршне власти у Републици Србији, министарства су дужна: да израде своју организацију рада и функционисања за време ратног и ванредног стања са потребним бројем извршилаца; израде сопствени план одбране и донесу методолошка, стручна и техничка упутства организовања припрема за одбрану правних лица из своје надлежности (*Уредба о начину и поступку извршавања обавезе планирања припрема за одбрану*, члан 7, став 1. („Службени гласник РС”, бр. 24/2009)).

Поред тога, министарства су дужна да: прате стање припрема за одбрану из делокруга својих надлежности и одговарају за њихово спровођење; предлажу Влади утврђивање обавеза привредних друштава, других правних лица и предузетника од значаја за одбрану из делокруга својих надлежности; планирају и спроводе мере цивилне заштите и спасавања, одређене законом и прописима о цивилној заштити; оспособљавају запослене и предузимају мере неопходне за успешно функционисање привредних и других делатности у ратном и ванредном стању; спроводе мере приправности и друге мере неопходне за прелаз на ратну организацију.

Министарство унутрашњих послова има посебна права и дужности у планирању припрема за одбрану која се односе на организовање, припремање и планирање употребе полиције у ратном и ванредном стању и за подршку Војсци Србије у одбрани Републике Србије и то: планира употребу полиције у ратном и ванредном стању за подршку Војсци Србије у одбрани од војних и невојних изазова и претњи; утврђује бројни састав и организацију рада полиције; припрема мере безбедности и заштите лица и објеката од посебног значаја за одбрану, осим војних објеката и планира вршење послова обезбеђења државне границе. Министарство унутрашњих послова израђује и доставља Министарству одбране прилоге који се односе на *План одбране*. Прилози из плана МУП-а су саставни део *Плана одбране*.

Посебне организације образују се у складу са *Законом о министарствима*, а могу се образовати и њихов делокруг може се утврдити и посебним законом. Одговорне су за стање припрема и функционисање одбране у областима за које су образовани и за извршавање задатака одбране по налогу надлежних органа. Поред питања из свог делокруга, посебне организације обављају стручне, административно-техничке и стручно техничке послове за потребе Владе и министарства.

Остали државни органи (Уставни суд, судови, јавна тужилаштва и други) сарађују са надлежним министарствима у припреми и изради елемената *Плана одбране* из делокруга својих надлежности, планирају и обезбеђују средства и опрему за рад у ратном и ванредном стању и припремају, израђују и ажурирају своје планове преко надлежних министарства.

Органи аутономних покрајина и јединица локалне самоуправе, у оквиру свога делокруга, одговорни за стање припрема за одбрану и за стање припрема привредних друштава, других правних лица и предузетника преко којих грађани непосредно задовољавају своје потребе или се реализују задаци из *Плана одбране Републике Србије*.

Привредна друштва, друга правна лица и предузетници у обављању својих делатности, дужни су да обављају и послове одбране земље, који се односе на планирање, организовање, припремање и оспособљавање за рад у случају ратног и ванредног стања и одговорни су за обезбеђивање обима производње и вршење услуга у делатностима за које су регистровани, на нивоу утврђеном плановима одбране и одлукама надлежних органа.

Правна лица која су проглашена од значаја за одбрану Републике Србије планирање припрема за одбрану остварују: припремањем и достављањем неопходних података надлежном министарству и Министарству одбране за израду

Плана одбране и израдом сопствених планова одбране, односно планирањем мера за рад у условима ванредног и ратног стања у складу са обавезама из *Плана одбране Републике Србије*.

Министарство одбране у сарадњи са надлежним органом државне управе у поступку планирања утврђује обавезу правном лицу у вези са обезбеђењем производа и вршењем услуга за потребе Војске Србије и других снага одбране.

Правна лица дужна су да планирају: мере којима обезбеђују вршење производње и услуга, снабдевање сировинама, репроматеријалом, енергијом и другим потребама, у складу са *Планом одбране*, односно с посебним задацима и обавезама; потребан број радника за вршење производње и услуга – да утврде ратну организацију; заштиту радника и материјалних и других добара и друге мере.

Друштвене организације и савези које Влада прогласи од значаја за одбрану, учествују у планирању припрема за одбрану у складу са обавезама и задацима из *Плана одбране*.

Грађани, као субјекти система одбране, распоређују се на дужности по ратним организацијама и систематизацијама на основу војне, радне и материјалне обавезе и у цивилној заштити, и добијају обавезе и задатке за рад у ванредном и ратном стању. Права и обавезе у припремама грађана за одбрану утврђене су Уставом, законима, другим прописима, плановима одбране и одлукама надлежних органа.

Планирање припрема друштва за одбрану је сталан, плански, организован, свеобухватан, рационалан и ефикасан процес, заснован на реалним могућностима и усклађен са постојећим и потенцијалним изазовима, ризицима и претњама по безбедност и одбрану Републике Србије.

Јединственом методологијом припремања, израде, усвајања, усклађивања и ажурирања планова одбране обезбеђује се максималан степен повезивања субјеката планирања у остваривању и проналажењу најповољнијих решења за планиране циљеве и обезбеђују предуслови за ефикасно извршавање постављених обавеза и задатака у ратном и ванредном стању.

С тим циљем Министарство одбране је, у сарадњи са државним органима и органима државне управе, израдило, а Влада Републике Србије усвојила, *Упутство о методологији за израду планова одбране*, које је достављено субјектима планирања на реализацију. ■

ПРИПРЕМА ЈАВНИХ С

Тешкоће у обављању делатности јавних служби изазива сваки рат, без обзира на то каквим се средствима водио и којих је размера. Проблеми се огледају у разарању, оштећењу или уништењу капацитета јавних служби, мобилизацији дела запослених у јавним службама, потребног времена за оспособљавање нове радне снаге за рад, тешкоћа у снабдевању енергентима, материјалним средствима, репроматеријалима за рад и друго. Промене услова и тешкоће проузроковане ратом могу се у одређеној мери предвидети и плански припремити да бисмо их ублажили, а ради бржег и лакшег преласка на рад и функционисање јавних служби у ратним условима.

Јавне службе су установе, предузећа и други облици организовања утврђени законом, који обављају делатности, односно послове којима се обезбеђује остваривање права грађана односно задовољавање потреба грађана и организовање другог законом утврђеног интереса у одређеним областима (Закон о јавним службама, „Службени гласник РС“, бр. 42/1991, 71/1994 и 79/2005). Јавна служба је организована делатност, у државном или приватном власништву, која служи за задовољење важних животних потреба шире социјалне заједнице. Њихова основна функција је да осигурају поуздан рад, разумне цене и услуге под истим условима за све грађане. Оне су заступљене у различитим областима.

У оквиру јавних служби формирају се установе за обављање послова у области обазовања, науке, културе, здравствене и социјалне заштите, а предузећа се оснивају за обављање послова предвиђених законом у области јавног информисања, ПТП саобраћаја, енергетике, комуналних услуга и слично.

Јавне службе оснивају се ради пружања јавних услуга. Под јавним услугама подразумевамо услуге које су од суштинске важности за функционисање модерног друштва и чију доступност свим грађанима јемчи Устав Републике Србије. Посматране на овај начин, изједначавају се са категоријом људских права као што је право на здравствену и социјалну заштиту, право на образовање и друго.

Јавне услуге које су од посебног значаја за одбрану одређене су Одлуком о одређивању производа и услуга од посебног значаја за одбрану Републике Србије („Службени гласник Републике Србије“, бр. 58/2008).

Значајно место у организовању одбрамбених и заштитних функција друштва заузимају јавне службе. Садржајем својих активности, оне су првенствено окренуте грађанима

ЛУЖБИ ЗА ОДБРАНУ

ради задовољавања њихових здравствених, социјалних, васпитних, образованих, културних, уметничких, научних и других сличних потреба.

У оквиру система одбране планске припреме јавних служби организују се припремом надлежних државних органа за извршавање послова и задатака у области јавних служби у миру, за време ванредних ситуација и рату, припремом одређених институција и организација које обављају јавну службу или делатност, а којима су у систему одбране утврђени посебни задаци, те припремом осталих институција и организација које обављају јавну службу (Станковић Т., *Планирање*, Факултет цивилне одбране, 2004).

Заједно са осталим субјектима друштва, јавне службе представљају интегралну целину и свака у оквиру свог делокруга рада доприноси функционисању система одбране.

ПРИПРЕМА СИСТЕМА ЗДРАВСТВЕНЕ ЗАШТИТЕ

Припрема система здравствене заштите, као јавне делатности за функционисање у условима масовних несрећа у миру, ванредним ситуацијама и у рату, представља важан сегмент у оквиру система одбране.

У припреми здравствене заштите полази се од претпоставке да ће у ванредним ситуацијама у миру, а посебно у рату, повреде, обољења и губици у људству бити масовни.

У планским припремама здравства за одбрану активности се усмеравају на унапређење здравља и психофизичке способности људи и подизање опште здравствене културе грађана, те стварању што повољнијих материјалних, кадровских и других услова за функционисање здравствене делатности у ванредним ситуацијама и рату. Ово налаже свеобухватне и реалне процене угрожености, а у складу с тим и предузимање одговарајућих мера у здравству као јавној делатности. Проценом

се обухватају најразличитији параметри, и то начелно: процена искоришћености капацитета здравства у односу на различите ситуације у миру и рату; процена стручне оспособљености медицинског кадра за деловање у кризним ситуацијама; процена стања и квалитета опреме којом располаже здравствена служба и могућности њене искоришћености; процена постојећих количина и врста санитарских материјала и средстава; процена транспортних средстава, алтернативних облика превоза и евакуације рањених, оболелих и унесређених; процена могућих губитака у оквиру здравствене службе, у људству и у опреми и смештајним капацитетима; процена броја повређених и оболелих; процена хигијенске, епидемиолошке, ментално-хигијенске и социјално-медицинске ситуације.

Као најзначајније активности у планским припремама здравствене делатности истичу се: утврђивање организационих облика за рад у условима ванредних ситуација у миру и рату; повећавање капацитета здравствених установа; побољшање стандарда у области здравствених услуга; утврђивање организације медицинског збрињавања повређених и оболелих; производња и обезбеђење неопходних резерви лекова, крви и санитарског материјала; распоређивање здравствених резерви по територији у складу са процентом угрожености; припрема санитарских јединица и екипа цивилне заштите; припрема екипа Црвеног крста; сарадња са Међународним комитетом Црвеног крста и Светском здравственом организацијом; припрема грађана за спровођење мера прве медицинске помоћи у оквиру личне и узајамне заштите; припрема за спровођење хигијенских и профилактичких мера и санитарни надзор, као што су хигијена снабдевања водом, хигијена исхране, смештаја и сличних животних активности; припрема за спровођење противепидемијских мера; припрема преласка здравствених организација за рад у ванредним ситуацијама и ратним условима. Поједини видови здравствене

службе сужавају се или се проширују по обиму у зависности од насталих околности, кадровских и материјалних могућности.

Ратна разарања и масовне мирнодопске несреће и катастрофе проузрокују бројне социјалне последице. У овоме се огледа значајна улога социјалне заштите за време ванредног и ратног стања.

ОРГАНИЗОВАЊЕ СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ

Социјална заштита организује се на целој територији земље, а њени носиоци су органи власти, предузећа и институције социјалне делатности. За спровођење социјалне заштите ангажују се постојеће институције социјалних делатности. Поред њих, у активностима социјалне заштите делују и хуманитарне организације, као што су Црвени крст, здравствени центри, образовне институције, удружења грађана и друге владине и невладине организације, верске организације и органи локалне власти. Ове организације и институције припремају се с циљем обезбеђивања нужног смештаја, исхране и других услова за живот и рад угрожених грађана. Посебно се морају припремати установе социјалне делатности и центри за социјални рад, јер ће они у ратним и другим мирнодопским опасностима деловати као стручни органи и органи управљања у решавању насталих социјалних последица.

ПРИПРЕМЕ ВАСПИТНО ОБРАЗОВНИХ УСТАНОВА

Васпитним и образовним припремама

младих развија се свест о основним вредностима државе и друштва, односно убеђење о неопходности одбране земље, заштите људи, материјалних и културних добара и животне средине. Васпитним и образовним деловањем на младу генерацију изграђује се реално схватање о карактеру и структури опасности, објашњавају њихови узроци и последице, начин превенције и ефикасне заштите.

Припреме у области васпитања и образовања за функционисање у рату подразумевају ангажовање свих субјеката друштва као што су породица, школа, факултети и други чиниоци. Васпитне и образовне институције, са својим кадром, дужне су да у складу са условима средине у којој делују, организују и спроводе све мере припрема за спречавање, ублажавање и отклањање последица у ванредном стању и рату. У припремама васпитно-образовних институција за одбрану присутни су општеобразовни захтеви и важећи хумани прописи, који се регулишу законским одредбама.

Наука и научноистраживачки рад имају за циљ да откривају и објашњавају законите појаве и процесе у природи и друштву. Наука и научноистраживачки рад чине темељ за изградњу и јачање укупне политичке, економске и одбрамбено-заштитне моћи савременог друштва. Наука и научна сазнања имају велике могућности да, у савременим условима, истражују одговарајуће сегменте одбрамбено-заштитне теорије и праксе. Основним, примењеним и развојним истраживањима омогућава се проналажење најповољнијих и оптималних решења у свим сферама човековог деловања, у миру, ванредним ситуацијама и рату. Наука и научноистраживачки рад, својим резултатима, могу највише допринети циљу којем тежи систем одбране, а то је да целокупна друштвена организација, област производње и јавних делатности буду постављене и уређене на начин који обезбеђује њихово функционисање у ванредним ситуацијама и рату, уз неопходна минимална прилагођавања.

Од науке, односно научноистраживачког рада у области одбране, очекује се: да целовито истражује изворе и облике угрожавања државе, становништва, материјалних и културних добара и животне средине; да трага за научним одговорима о оптималним облицима и моделима организовања појединих елемената система одбране (цивилне заштите, службе осматрања и обавештавања, система заштите животне средине и сличних сегмената); да изучава, унапређује и усавршава производњу неопходне опреме и средстава за потребе свих структура система одбране; да изучава проблематику и налази оптималне моделе заштите становништва, материјалних и културних добара и животне средине у условима свих угрожавања у миру и рату; да целовито истражује проблематику и предложи најефикасније моделе управљања и руковођења системом одбране у условима свих облика угрожавања у миру и рату; да истражује најповољније могућности, моделе обучавања и способљавања свих субјеката система одбране, почевши од грађана, па све до највиших државних органа и институција.

Припреме научних и истраживачких институција за рад у ванредним ситуацијама у миру и у условима рата усмеравају се на проналажењу одговарајућих начина заштите научних достигнућа, пројеката и кадра од свих облика деструкције и отуђења. Неопходно је пронаћи оптимална организацијска, материјална и кадровска решења и дефинисати правце у научним дисциплинама и гранама и у свакој научној институцији. На овај начин омогућиће се наставак научноистраживачког рада у ванредним ситуацијама и рату.

КУЛТУРА И УМЕТНОСТ

Делатност културе и уметности

доприноси развоју и јачању одбране тако што развија и јача цивилизацијске квалитете људског потенцијала изграђујући човека као слободну и стваралачку личност који је одлучујући чинилац одбране. Слобода омогућава и покреће човека да ствара, да мења и унапређује себе самог и своју животну средину.

Функција одбране у области културе и уметности не може се свести само на заштиту културних добара у ванредним ситуацијама и рату, јер је она много шира и потпунија. Задатак културе и уметности је обogaћивање, оплемењивање човекове личности, подизање културе грађана на највиши ниво и развијање љубави према свом народу и домовини. Човек који поседује овакве особине, у условима угрожавања друштва, одликује се моралном чврстином, иницијативом, интуицијом, пожртвованашћу, храброшћу, упорношћу, издржљивошћу и другим особинама значајним за одбрану у ванредним ситуацијама и рату. Овим се објашњава тесна повезаност културе и уметности са одбраном.

Рат није једина опасност којом се угрожавају остварења у области културе и уметности. Достигнућа у овој области могу угрозити и елементарне непогоде, техничко-технолошки удеси, асоцијалне појаве у друштву и друге невоље у миру. Задатак организација и установа у области културе и уметности је да се припремају за одбрану. Припреме се огледају у оспособљавању за обављање основне делатности и других послова и задатака у кризним ситуацијама, као што су чување и заштита културних добара од уништења и отуђења, организовања културно-уметничког живота у ванредном стању и рату, подизању морала и јачању спремности становништва да одговори на све изазове, обезбеђењу основних услова истакнутим ствараоцима да се баве стваралачким радом.

ПРИПРЕМЕ СИСТЕМА ИНФОРМИСАЊА

Систем информисања омогућава добијање основних сазнања о узроцима и последицама ванредних ситуација и рата.

Задатак организација и институција јавног информисања је да објективно, благовремено и потпуно информишу грађане о свим питањима која се односе на изворе опасности, тј. да правовремено укажу на изворе и облике угрожавања безбедности земље и становништва. Систем информисања има и задатак деловања на светску јавност, прогресивне снаге, пријатељски опредељене земље, као снаге и становништво земље агресора и њених помагача.

Припреме које се спроводе у систему информисања, односно у организацијама, предузећима и службама информативне делатности, начелно обухватају следеће активности у миру и рату: процену припремљености организације и средстава за информисање јавности; процену кадровских могућности и потреба за ангажовањем у систему информисања; утврђивање начина организовања информативног система и обезбеђивање за њихов рад кадрова, техничких, финансијских и других средстава; утврђивање начина рада и заштите пословних органа, организација и њихових служби у систему информисања; утврђивање начина прикупљања података и информација о несрећама већих размера и евентуалним губицима у људству и материјалним средствима; избор решења за организацију размештаја пословних органа и организација информационог система на друге локације и за начин њихове попуне људством, техником, финансијским средствима, те за њихово физичко обезбеђење.

Развој науке и технике довео је до примене новог, савренијег начина комуникације путем рачунарске технике и опреме у све области људског рада и живота. Ово налаже потребу оспособљавања што већег броја грађана да се њоме служи како би могли да примају и дистрибуирају неопходне информације. Сви државни органи и институције зависни су и свој рад заснивају на овим комуникацијским средствима. Припреме у условима кризних ситуација подразумевају заштиту рачунарских система од неовлашћеног коришћења, јер би то произвело конфузију или прекид рада државних, војних, привредних и других делатности.

Припремом делатности јавних служби за функционисање у рату, обезбеђује се задовољавање ратних, материјалних и других потреба снага система одбране и становништва, а спроводи се у складу са укупним потенцијалима, ресурсима и могућностима друштва.

Планирање припрема јавних служби за функционисање у ванредном стању и рату треба усмерити ка: дефинисању основних циљних група према којима ће бити усмерени приоритетни програми делатности јавних служби; сарадњи са специјализованим научним установама и сличним организацијама ради примене нових знања и укључивања у програме засноване на високим технологијама и знањима; реорганизацији и прилагођености основног образовања особеностима заједнице; организацији предшколске заштите и бриге о деци без старатељства; остарелим и самохраним лицима, инвалидима разних категорија и другим незбринутим лицима у оквиру приватног сектора, под условом да има материјалну и другу подршку заједнице за пружање услуга; подстицању умрежавања приватног и јавног сектора у здравственој заштити, уместо њиховог паралелног постојања; обезбеђењу основних услова за рад институција културе и уметности и реализацију њихових садржаја, те за заштиту културних добара од свих облика уништавања; подстицању повезивања приватног и јавног сектора у делатности јавног информисања. ■

ВОЈНА ОБАВЕЗА

Војна обавеза је примењена делатност која обезбеђује да сваки грађанин (војни обвезник) у систему одбране земље оствари своје право и испуни прописану дужност. Битне промене у држави, друштву или окружењу условљавају и одговарајуће усклађивање у систему војне обавезе. Практично, неопходна је стална доградња и усавршавање система војне обавезе, у складу са потребама система одбране и могућностима државе.

Развој међународних односа, промене околности и финансијски издаци за одржавање војне силе утичу на то да поједине земље при попуни мирнодопске војске постепено прелазе са опште војне обавезе на систем професионалне војске.

Усвојеним решењима у *Закону о војној, радној и материјалној обавези* обезбеђује се ефикасније функционисање војне, радне и материјалне обавезе у целини и отклањају се уочене противречности у досадашњим одредбама будући да су многа од досадашњих материјалних решења с временом превазиђена и постала су скоро непримењива у пракси.

До сада је војна, радна и материјална обавеза делимично била регулисана *Законом о одбрани*, *Законом о Војсци Југославије*, а детаљније уредбама о војној, радној и материјалној обавези. Сада су све три области обједињене у један закон, јер оне и по природи ствари представљају недељиву целину.

Имајући у виду кретања војне обавезе у свету и међународне стандарде у вези са регрутном обавезом, обавезе службе војног рока и обавезе у резервном саставу, радне и материјалне обавезе, посебно ценећи актуелну ситуацију на територији Републике Србије, дефинисани су проблеми из ове области у складу са светским искуствима, и она су узета у обзир, а нови закон даје адекватна решења која су прилагођена стању и условима у Републици Србији.

Већина земаља у свету развила је систем војне обавезе који је у надлежности министарства одбране и војске и реализује се преко војнотериторијалних органа или војних органа деташованих у састав територијалне организације. Искуства указују да је функционисање система војне обавезе квалитетније када је у надлежности војних органа. Такав начин постојао је и до сада код нас и није било разлога да се битно мења.

Војна обавеза је дужност и право грађана, држављана Републике Србије, да учествују у припреми за одбрану земље и ангажују се у условима ванредног и ратног стања. Војна обавеза је општа, под истим условима је извршавају грађани и држављани Републике Србије и њоме остварују своје слободе, права и дужности.

У односу на претходни *Закон о ВЈ*, који је прописивао да регрутна обавеза настаје у календарској години у којој држављанин Републике Србије навршава 17 година живота, овим законом регулише се да регрутна обавеза настаје у календарској години у којој држављанин Републике Србије навршава 18 година живота. Наведена измена унета је због тешкоћа

у реализацији увођења у војну евиденцију, с обзиром на то што регрути са 17 година нису били у обавези да поседују личне исправе па их је теже било пронаћи и увести у војну евиденцију. Очекује се да ће овим решењем проценат увођења у војну евиденцију бити већи, а рад на припреми и реализацији овог елемента регрутне обавезе лакши, поузданији и рационалнији. *Законом* се регулише и:

– начин увезивања система вођења евиденције грађана код МУП-а и територијалних органа ради унапређења, ажурности, евиденције војних обвезника о променама адресе становања, односно пребивалишта;

– сарадња са Министарством спољних послова у смислу едукације и контроле дипломатско-конзуларних представништава (у даљем тексту: ДКП) у иностранству ради доследнијег извршавања војне обавезе приликом путовања и боравка у иностранству;

– промена боравка и адресе војних обвезника;
– увођење територијалних органа у јединствени систем аутоматске обраде података.

ОЦЕНА ЗДРАВСТВЕНЕ СПОСОБНОСТИ

Лекарске прегледе и психолошка испитивања до сада су радиле војне здравствене установе. Целисходно решење у овом закону јесте да лекарске прегледе и психолошка испитивања обављају овлашћене војне и цивилне здравствене установе.

Трајање оцене здравствене способности за војну службу „привремено неспособан“ за она ограничења где се не очекује брза промена здравственог стања повећано је са две на три године, с тим да се таква оцена здравствене способности не може давати више од три пута, након чега се даје коначна оцена способности за војну службу. Укида се категорија „ограничено способан“ за војну службу.

Лекарски прегледи и регрутовање до сада су обављани у 18. години живота. Сада Закон предвиђа да се лекарски прегледи и регрутовање врше у години у којој се упућује на служење војног рока, а због валидности резултата најраније шест месеци пре самог упута (по правилу, у 19. години живота за регруте који немају основа за одлагање служења војног рока). Предности оваквог начина регрутовања су следеће:

– нема промене рода, службе и војноевиденционе специјалности услед промена због накнадног стицања квалификација, знања и вештина значајних за Војску;

– нема трошкова за упућивање регрута на предупутне лекарске прегледе;

– план упута представља уједно и план регрутовања, чиме се знатно олакшава планирање и унапређење рад, с обзиром на то што се отклања садашња неподударност потреба и могућности упута и избегава непотребно пререгрутовање;

– директно се утиче и на подмлађивање и попуњу ратних јединица Војске Србије.

Служење војног рока је део реализације војне обавезе која представља прво практично ангажовање дела војних обвезника, односно мушке популације, у систему одбране земље и основни је начин обучавања и оспособљавања грађана за одбрану.

Због неодазивања на позив територијалног органа, на регрута и лице у резервном саставу примењују се одредбе члана 63. Закона о општем управном поступку. Новина у поступку у односу на претходни период је у томе да се због неправданог изостанка, регрут и лице у резервном саставу, принудно приводи, плаћа новчану казну и трошкове привођења, што до сада није био случај. Закључак о привођењу, о изрицању казне и о плаћању трошкова доноси територијални орган Министарства одбране који је позвао лице. Закључак о привођењу доставља се органу МУП-а који исти спроводи односно приводи лице на место и у року означеном у закључку.

СТАРОСНА ГРАНИЦА

Новина у вези са старосном границом регрута за упут на служење војног рока јесте да је упут регрута на служење војног рока од 19 до 27 године живота, а изузетно до 30 године живота, јер је то усаглашено са стицањем пунолетства и завршетком средње школе (до сада је упут био са напуњеном 21 годином па до 27, а изузетно до 35 година живота). Померање старосне границе упута на служење војног рока од 19 до 30 године живота, у интересу је регрута; упутном регрута у

години у којој регрут навршава 19 година живота у интересу је и Војске, јер се у попуни ангажује додатни број регрута (од 19 до 21 године живота) који не желе да студирају, и овакво решење усаглашено је са решењима у већини држава у свету које имају општу војну обавезу.

Упут на служење војног рока регрута у старосним границама од 27. до 30. године живота односи се на:

– регруте који су оглашени „привремено неспособним“ за војну службу до 27. године живота и којима је регрутна обавеза продужена до 30. године живота;

– регруте који су до 27. године уредно одлагали служење војног рока, који се налазе у иностранству и којима је на њихов захтев (школовање, запослење и др.), уз одобрење надлежне организацијске јединице Министарства одбране, регрутна обавеза продужена до 30. године живота;

– регруте који због избегавања обавезе нису упућени на служење војног рока до 27. године живота и којима је због тога продужена регрутна обавеза и

– регруте који су на издржавању казне затвора и васпитне мере и против којих је покренут кривични поступак за дело које се гони по службеној дужности, и којима је регрутна обавеза продужена до 30. године живота.

Врхунски научни истраживачи, врхунски уметници и врхунски спортисти су војни обвезници који своју војну обавезу извршавају у складу са законом и у том погледу у потпуности су изједначени са осталим регрутима.

Намера законодавца је да, с обзиром на друштвени значај који регрути ове категорије имају, подзаконским прописима обезбеди услове да испуне војну обавезу али и да им буде омогућено да учествују у пројектима и манифестацијама које имају значај за Републику Србију.

Законом је предвиђено да по приговору савести војни обвезник може заменити служење војног рока цивилном службом, односно радним задацима којима се практичним ангажовањем у за то одређеним организацијама и установама остварује општа друштвена корист.

Регрути ће се на служење војног рока упућивати по територијалном принципу, осим за јединице и специјалности које су специфичне и где то не би било сврсисходно јер би се могло одразити на квалитет популе (гардијске јединице, специјалне јединице, падобранске јединице, наставни центри, курсеви резервних официра и др.). Овај начин је примеренији и економичнији од досадашњих решења.

Примереније регулисање одлагања служења војног рока дало је додатне могућности да регрут под законом прописаним условима не буде упућен на служење војног рока у календарској години у којој навршава 19 година живота, него тек по престанку разлога. Доградња материјалних решења за одлагање служења војног рока има циљ да се на служење војног рока упућују регрути који поред здравствене способности нису оптерећени проблемима у вези са школовањем, регулисањем приправничког стажа, решавањем стамбеног питања, сталним запослењем и слично.

Обезбеђује се да се регрут који је уписан на факултет, односно другу високу или вишу школу, на служење војног рока упуту када заврши факултет, односно другу високу или вишу школу, али најкасније до краја календарске године у којој навршава 27 година живота, а изузетно до 30 година живота.

Основна идеја од које се пошло приликом утврђивања обавезе регрута са двојним држављанством у извршавању војне обавезе јесте да двојни држављанин мора регулисати војну обавезу у једној од држава чији је држављанин.

У Закону је служење војног рока двојних држављана регулисано на следећи начин:

– регрут коме је одобрен боравак у иностранству и регрут који поред нашег има и страни држављанство, а који стално живи у Републици Србији упућује се на служење војног рока у складу са одредбама овог закона;

– регрут који поред држављанства Републике Србије има и странско држављанство а регулисао је војну обавезу у иностранству, као и регрут који поред држављанства Републике Србије има и странско држављанство а није регулисао војну обавезу и стално живи у иностранству, упућује се на служење војног рока на лични захтев, о чему одлуку доноси руководилац организацијске јединице Министарства одбране надлежне за послове обавеза одбране.

РЕЗЕРВНИ САСТАВ

Резервни састав се дели на резервни састав Војске Србије и резервни састав цивилне заштите и других снага одбране. Резервни састав Војске Србије чине војни обвезници, и то: резервни официри, резервни подофицири и војници у резерви. Организују се у активну и пасивну резерву.

Резервни састав цивилне заштите и других снага одбране чине војни обвезници у резерви и лица која су војну обавезу регулисала у цивилној служби.

Прекршаји у извршавању војне, радне и материјалне обавезе по својој природи представља повреду интереса државе у одбрани. У зависности од мере повреде интереса одбране, мерени тежином последица, предвиђена је одговорност починиоца и примена санкције са чиме се удовољава начелу легалитета дела и казни. Овде се задовољава начело законитости према коме за прекршај нико не може бити кажњен, ако пре него што је извршен, није био предвиђен законом или другим прописом и ако за исти није била прописана казна. Казне за прекршаје утврђене су алтернативно, а не кумулативно што значи да се може изрећи једна или друга предвиђена казна а не обе (казна затвора или новчана казна).

У прелазним и завршним одредбама Закона регулисана су питања у прелазном периоду, усаглашавање, израда нових подзаконских аката и других прописа ради спровођења Закона. Детаљно је регулисан статус војних обвезника који нису до ступања на снагу овог закона регулисала војну обавезу. У својим решењима обезбеђује се да нико нема повлашћени статус и да сви војни обвезници регулишу своју обавезу према држави чији су држављани.

Регрути који су на дан ступања на снагу Закона о војној, радној и материјалној обавези навршили 30 година, а територијални орган утврди да нису избегавали војну обавезу, решењем се ослобађају од обавезе служења војног рока и

преводе у резервни састав. Регрути који су на дан ступања на снагу Закона о војној, радној и материјалној обавези навршили 30 година, а територијални орган утврди да су избегавали обавезу служења војног рока, решењем се ослобађају од обавезе служења војног рока и преводе у резервни састав уз предузимање законом прописаних мера за неизвршење војне обавезе.

Законом о амнестији („Сл.гласник РС”, бр. 18/2010 од 26. марта 2010. године) дата је амнестија лицима која су од 18. априла 2006. године до дана ступања на снагу овог закона учинила, односно за која постоји основана сумња да су учинила кривична дела избегавање војне обавезе из члана 394, избегавање пописа и прегледа из члана 395, неизвршавање материјалне обавезе из члана 396, избегавање војне службе онеспособљавањем и обманом из члана 397, и самоволно одсуствовање и бекство из Војске Србије из члана 399, прописана Кривичним закоником („Службени гласник РС”, бр. 85/05, 88/05 – исправка, 107/05 – исправка, 72/09 и 111/09). Амнестија лица обухвата ослобођење од кривичног гоњења, ослобођење од извршења казне и брисање осуде.

Закон о амнестији ступио је на снагу 3. априла 2010. године. То практично значи да за лица која су навршила 30 година на дан ступања на снагу Закона о војној, радној и материјалној обавези, неће бити предузимане законом прописане мере, већ се ослобађају од обавезе служења војног рока и преводе у резервни састав. Регрути који су обухваћени амнестијом а млађи су од 30 година, нису ослобођени обавезе служења војног рока односно вршења цивилне службе по уложеном проговору савести.

Законодавац је, законским нормама, обухватио целину и системска питања од значаја за војну обавезу и њено извршење у Републици Србији. Све остало, почев од организације, вршења одређених послова и задатака, појединачних надлежности, статуса и поступака остваривања права и дужности, устројавања и вођења евиденција и другог, пренео је у надлежност Владе Републике Србије, Министарства одбране и организацијске јединице Министарства одбране надлежне за послове обавеза одбране. То значи да ће део решења и питања, иако изворно овлашћење за то потиче из законских одредаба а нису регулисана законском нормом, бити регулисана уредбама, одлукама, упутствима, решењима и другим прописима надлежних органа. ■

Општи циљ увођења активне резерве јесте да се обезбеде додатни људски ресурси који ће омогућити поуздану и ефикасну попуњу јединица Војске Србије и Министарства одбране мотивисаним и обученим кадром, посебно специјалностима од посебног значаја и недостајућим специјалностима.

Активна резерва представља обучени резервни састав Војске Србије који се у одређеном периоду ангажује за попуњу јединица Војске Србије и Министарства одбране, на задацима одржавања оперативне и функционалне способности, обучавања, у мисијама и на другим задацима.

Припадник активне резерве је лице способно за војну службу које је добровољно закључило уговор са командама, јединицама и установама Војске Србије и Министарства одбране и које је оспособљено за извршавање одређених дужности у Војсци Србије и Министарству одбране.

Припадник активне резерве ангажује се у миру и у ванредном стању ради:

1. редовне годишње обуке, одржавања оперативне и функционалне способности и других задатака у јединицама Војске Србије и Министарства одбране;

2. учешћа у мисијама изградње и очувања мира у региону и свету, и

3. учешћа у мисијама подршке цивилним органима власти у супротстављању претњама безбедности.

Припадник активне резерве може се ангажовати у току календарске године на обучавању до 45 дана, на извршењу припрема за мисије и задатке до три месеца и у мисије до шест месеци. Док се налази на војној дужности у Војсци Србије и војној јединици и војној установи Министарства одбране, припадник активне резерве је војно лице. За време обављања војне дужности припадник активне резерве остварује права и врши дужност у складу са чланом 13. Закона о Војсци Србије. Ангажовање лица из активне резерве у мултинационалним операцијама реализује се на основу Закона о употреби Војске Србије и других снага одбране у мултинационалним операцијама ван граница Републике Србије. О конкретном ангажовању ван граница Републике Србије са припадником активне резерве закључује се посебан уговор.

Активна резерва Војске Србије начелно се попуњава од:

– војних обвезника који су одслужили војни рок са оружјем или су на други начин оспособљени за службу у активној резерви (школовањем у Војној академији и школама и курсевима Министарства унутрашњих послова, добровољним служењем војног рока и др.);

– војних обвезника којима је престала служба у својству професионалног војног лица и који су преведени у резервни састав, а није им истекла војна обавеза.

Број лица која се могу ангажовати у активној резерви планира се *Планом попуње*, за сваку календарску годину. Број и структуру лица која се ангажују у јединицама Војске Србије предлаже начелник Генералштаба Војске Србије на основу потреба јединица Војске Србије, а број и структуру лица која се могу ангажовати у војним јединицама и војним установама Министарства одбране предлаже руководилац организационе јединице Министарства одбране надлежне за људске ресурсе на основу потреба војних јединица и војних установа Министарства одбране.

Предлог Плана попуње израђује се за сваку календарску годину и доставља на одобрење најкасније до краја октобра

текуће године за наредну годину. Коначан број и структуру лица која се могу ангажовати у активној резерви одобрава министар одбране.

На основу одобреног броја и структуре лица за попуњу активног резервома Генералштаб Војске Србије односно организациона јединица Министарства одбране надлежна за људске ресурсе израђује план ангажовања за наредну годину и изводе доставља потчињеним саставима и јединицама Министарства одбране (преглед броја припадника активног резерве, план ангажовања за наредну годину и одобрење за расписивање конкурса за попуњу).

УСЛОВИ ЗА ПРИЈЕМ У АКТИВНУ РЕЗЕРВУ

Општи услови за службу у активној резерви биће прописани посебним подзаконским прописом. Према *Нацрту Уредбе о активној резерви*, припадник активног резерве може бити држављанин Републике Србије који начелно испуњава следеће опште услове:

- да је служио војни рок са оружјем или је на други начин оспособљен за службу у активној резерви;
- да је здравствено способан за службу у Војсци Србије;
- да приликом првог ангажовања није старији од 50 година (за официра) односно 40 година (за војника и подофицира);
- да се против њега не води кривични поступак или поступак пред војним дисциплинским судом;
- да није осуђиван на казну затвора дуже од шест месеци;
- да му није изречена дисциплинска казна у претходне две године пред надлежним војнодисциплинским судом.

Војни обвезник може бити ангажован у активној резерви уколико поред општих услова испуњава и посебне услове прописане у члану 55. став 3. *Закон о војној, радној и материјалној обавези*.

Пријем лица на службу у активној резерви врши се на основу јавног конкурса, према приоритетима попуње и потребама службе. Поступак пријема кандидата на службу у активној резерви спроводи се према одредбама прописа о пријему у професионалну војну службу на основу јавног конкурса. Лица у резервном саставу ступају у активну резерву даном закључења уговора о активној резерви. Уговором о активној резерви регулишу се обостране обавезе, права и дужности у складу са условима утврђеним прописима о Војсци Србије.

ОСПОСОБЉАВАЊЕ

Оспособљавање кандидата за пријем у активну резерву спроводило би се у одговарајућим центрима за обуку, Војној академији и Војномедицинској академији у трајању до 45 дана.

Програм за оспособљавање кандидата за пријем у активну резерву, место оспособљавања, трајање оспособљавања и друга питања од значаја за проверу оспособљености прописивао би Генералштаб Војске Србије за кандидате за попуњу команди, јединица и установа Војске Србије, односно руководиоца организационе јединице Министарства одбране надлежне за људске ресурсе, за кандидате за попуњу војних јединица и војних установа организационо и функционално везаних за Министарство одбране.

Кандидат који положи испит из оспособљености добијао би сертификат о оспособљености за службу у активној резерви.

Обучавање лица из активног резервома било би у складу са годишњим плановима обучавања резервног састава, које израђују јединице у које су лица распоређена, а реализовало би се у командама, јединицама и установама Војске Србије и војним јединицама и војним установама Министарства одбране.

Обука припадника активног резервома траје до 45 дана у току једне календарске године, у зависности од процене јединице где је ангажован, степена обучености лица и расположивих средстава. Лица из активног резервома могу се, у складу са *Законом*, наменски оспособљавати и за извршавање задатака у мултинационалним операцијама и другим активностима у иностранству.

Припаднику активног резервома служба у активној резерви, према *Нацрту Уредбе о активној резерви*, престаје:

- ако му престане држављанство Републике Србије;
- истеком уговореног рока;
- ако изгуби чин или је извршеном пресудом војног дисциплинског суда осуђен на дисциплинску казну губитак службе;
- ако се утврди да је приликом пријема у службу дао неистините податке који су од значаја за пријем;
- неизвршавањем преузетих уговорних обавеза и дужности прописаних у члану 13. *Закон о Војсци Србије*;
- на његов захтев;
- одређивањем притвора који траје дуже од 30 дана или упућивањем на издржавање казне затвора;
- проглашењем ратног стања;
- ако се на основу коначне оцене и мишљења надлежног органа здравствене службе утврди да је трајно неспособан за службу у Војсци Србије или да је неспособан за дужност за коју је примљен на служби у активној резерви;
- на основу споразума;
- у случају организационих промена или укидања команде, јединице или установе Војске Србије у којој је на служби у активној резерви;
- његовом смртју;
- и у другим случајевима утврђеним уговором о активној резерви.

ПРАВА И ОБАВЕЗЕ

Припадници активног резервома за време обучавања, оспособљавања и извршења мисија и задатака, имају право на бесплатну здравствену заштиту на терет средстава којима располаже Министарство одбране.

Поред накнада прописаних у уговору, припаднику активног резервома припада и новчана накнада у висини коју одреди министар одбране за сваки месец док траје уговор (члан 69. *Закон о војној, радној и материјалној обавези*). Припаднику активног резервома за време ангажовања у активној резерви припада плата која је према одредбама *Закон о Војсци Србије* утврђена за официра и подофицира истог чина и положаја, а за професионалног војника истог чина и дужности.

За време ангажовања, мимо редовног годишњег обучавања, војним обвезницима из активног резервома мирују права и обавезе из радног односа код послодавца, под условима прописаним одредбама *Закон о раду*. Због ангажовања у војној служби, припаднику активног резервома не може престати радни однос, нити због тога може бити у неправноправном положају у односу на друга запослена лица у погледу остваривања права из радног односа (члан 70. *Закон о војној, радној и материјалној обавези*).

За време ангажовања припадник активног резервома дужности и задатке извршава у складу са одредбама *Закон о Војсци Србије*, *Правилном службе Војске Србије* и подзаконским прописима из области одбране.

Уколико би кривицом припадника активног резервома дошло до раскида уговора о активној резерви, припадник активног резервома био би дужан да обештети Министарство одбране у складу са потписаним уговором. ■

ИНСТИТУЦИОНАЛНИ

ПРОФЕСИОНАЛИЗАЦИЈУ

Стратегијски преглед одбране, као један од основних докумената планирања одбране, даје визију и ствара поуздану основу за планирање садржаја и динамике процеса реформе система одбране

ОКВИР ЗА

Према Стратегијском прегледу одбране, циљеве политике одбране треба достићи реализацијом следећих задатака (стр. 20–21 Стратегијског прегледа одбране):

- трансформација и професионализација Војске;
- изградња и унапређење способности Војске;
- реформа и изградња институција цивилне одбране;
- ефикасно управљање системом одбране;
- учешће у мултинационалним операцијама;
- ангажовање у активностима безбедносне и одбрамбене политике ЕУ;
- ангажовање у активностима програма ПЗМ;
- достизање интероперабилности са системима одбране држава укључених у европске безбедносне структуре и програм ПЗМ.

Јасно се уочава да је један од најважнијих задатака политике одбране професионализација Војске Србије. Одговарајућим одлукама обезбеђено је да се уместо формацијских места војника на служењу војног рока, одреде формацијска места професионалних војника, истог рода и исте специјалности.

Чланом 135. став 3. и 4. Закона о војној, радној и материјалној обавези прописано је: „Обавезу служења војног рока након потпуне професионализације Војске Србије, на предлог Владе обуставља Народна скупштина Републике Србије. Након обуставе, служење војног рока извршава се по принципу добровољности у складу са одредбама овог закона. За лице које добровољно жели да служи војни рок са оружјем у Војсци Србије примењују се одредбе овог закона које се односе на регрутну обавезу и обавезу служења војног рока. Остала лица подлежу обавези увођења у војну евиденцију и обавези служења у резервном саставу.“

На овај начин обезбеђено је да се обустави служење војног рока а самим тим и вршење цивилне службе. Послови из домена војне обавезе остали би исти сем регрутовања и упута у Војску Србије или у цивилну службу. Након потпуне професионализације Војске Србије, увођење у војну евиденцију врши се у осамнаестој години, а превођење у резервни састав у тридесетој години.

Услове које мора испунити регрут да би био упућен на добровољно служење војног рока одређени су одредбама Закона о војној, радној и материјалној обавези, и то:

- да је држављанин Републике Србије;
- да је старосне доби од 19 до 30 година;
- да је способан за војну службу;
- да има позитивну безбедносну проверу;
- да није правноснажно осуђен на казну малолетничког затвора или безусловно на казну затвора због кривичног дела;
- да није покренут кривични поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности.

Прописи којима се детаљно регулише добровољно служење војног рока су у фази израде. ■

РАДНА ОБАВЕЗА У С

Људска права изражавају однос појединца и државне власти у једној земљи. Она представљају границу, подручје слободе појединца, које демократска држава не сме да пређе. Једно од фундаменталних људских права је и право на рад и као такво спада у ред сложених људских права. Слобода рада представља право сваког појединца да слободно изабраним или прихваћеним радом обезбеди себи средства за живот – пише у Међународном пакту о економским, социјалним и културним правима.

Узимајући у виду да је питање људских права, а самим тим и слобода рада, категорија међународног права, Устав Републике Србије прописује да се јемче и непосредно примењују људска и мањинска права зајемчена општеприхваћеним правилима међународног права и потврђеним међународним уговорима.

Уставом се гарантује сваком грађанину право да ради, да слободно изабере који ће посао да обавља, право да му, под једнаким условима, буде доступно свако радно место за које испуњава услове и сл. Ових права се нико не може одрећи, а само у два Уставом утврђена случаја дата је могућност да се пропишу мере одступања од Уставом зајемчених људских права. Одступање је

могуће увести само у случају проглашења ванредног или ратног стања. Устав дефинише да се рад или служба лица на војној служби као и рад или служба за време ратног или ванредног стања, у складу са мерама прописаним приликом проглашења ратног или ванредног стања, не сматрају принудним радом.

СЛОБОДА РАДА И ПРИНУДНИ РАД

Закон о војној, радној и материјалној обавези дефинише појам радне обавезе као право и дужност грађана Републике Србије која се извршава на радним местима, односно на одређеним пословима и задацима у условима ванредног или ратног стања, у складу са *Планом одбране Републике Србије*. Радна обавеза је дужност грађана, обвезника радне обавезе, да припремају и организују свој рад у условима ратног и ванредног стања за вршење приоритетних делатности на снабдевању грађана, Војске Србије и јединица цивилне заштите производима и услугама од посебног интереса за одбрану земље, као и за спасавање људи, материјалних и културних добара и заштиту животне средине од опасности изазваних елементарним непогодама, технолошко-техничким несрећама и катастрофама, тероризмом и ратним разарањима.

Узимајући у обзир недостатке досадашњих прописа и проблеме који су се појављивали у реализацији радне обавезе, новим решењима прецизно је прописано под којим условима се грађанину не може утврдити извршење радне обавезе без његове сагласности. Радна обавеза у том смислу, се не може утврдити, без његове сагласности, родитељу или старатељу који самостално врши родитељско тј. старатељско право над дететом које није навршило 15 година живота, над малолетним дететом са сметњама у развоју, над пунолетним дететом над којим је продужено родитељско-старатељско право само једном родитељу, родитељу-старатељу детета које није навршило 15 година живота, родитељу-старатељу малолетног детета са сметњама у развоју или пунолетног детета над којим је продужено родитељско право ако се заједнички врши родитељско-старатељско право, а једно лице је ангажовано на пословима одбране. У заштићену категорију лица којој се не може утврдити радна обавеза без његове сагласности, поред горе наведених, спада и супружник или ванбрачни партнер или други одрасли члан породичног домаћинства старатеља или хранитеља детета које није навршило 15 година живота или малолетног детета са сметњама у развоју, ако је старатељ или хранитељ ангажован на пословима одбране, жена за време трудноће, лице чији је супружник или ванбрачни партнер корисник туђе неге и помоћи као и лице неспособно за рад.

РАСПОРЕЂИВАЊЕ ОБВЕЗНИКА РАДНЕ ОБАВЕЗЕ

У ванредном и ратном стању органима локалне самоуправе, на територији своје надлежности, дата је одговорност за обезбеђење непосредног задовољења потреба грађана. Државни органи и правна лица обавезни су да изврше процену могућности рада, пропишу задатке које ће обављати у условима ванредног и ратног стања, као и да одреде број потребних извршилаца и средства за извршавање наменских задатака. На основу те процене Влада Републике Србије, за државни орган, а директор за правно лице утврдиће ратну организацију и систематизацију на основу које се распоређују обвезници радне обавезе тј. израђује *План попуне*.

Распоред у државном органу или правном лицу сматра се ратним распоредом. Када се говори о привредним друштвима и другим правним лицима мисли се само на она привредна

ИСТЕМУ ОДБРАНЕ

друштва и правна лица која су одређена Решењем Владе Републике Србије да производе предмете и врше услуге од значаја за одбрану.

Распоред обвезника радне обавезе одређује се актом о ратној организацији и систематизацији, списком дужности и *Планом попуње*, а на основу захтева или налога надлежног државног органа у складу са прописима. Распоред обвезнику радне обавезе одређује се у месту рада или пребивалишта, а само изузетно, обвезник радне обавезе може бити распоређен ван места свог рада или пребивалишта, ако у седишту државног органа и правног лица недостаје за попуњу по ратној систематизацији потребан број обвезника. За попуњу упражњених радних места која се не могу попуњити запосленима из свог састава, државни органи и правна лица подносе захтев територијалном органу Министарства одбране.

Органи и организације код којих су обвезници радне обавезе у евиденцији, дужни су да поступе по акту о распоређивању. Надлежност за распоређивање обвезника радне обавезе у правном лицу пренета је на орган управе. У том смислу, руководиоц у државном органу или орган управе и директор у правном лицу, изразиће Решење о распоређивању лица по ратној систематизацији. Ово Решење има законску снагу из којег проистиче право и дужност распоређеног за обављање прописаних задатака, али и права у случају настајања штетних последица проузрокованих ратним или ванредним стањем.

Запосленом лицу које у случају проглашења ратног или ванредног стања, не поступи по решењу о распоређивању у државном органу и правном лицу у делатности од посебног значаја за одбрану, престаје радни однос.

ЈЕДИНИЦЕ РАДНЕ ОБАВЕЗЕ

Радна обавеза се извршава и у јединицама радне обавезе. Ове јединице се образују за извођење неодложних радова за потребе одбране, Војске Србије и цивилне заштите у ратном и ванредном стању. Надлежност за формирање ових јединица дата је територијалним органима Министарства одбране. Јединице радне обавезе попуњавају се нераспореденим војним обвезницима и обвезницима радне обавезе који немају ратни распоред. За извођење неодложних радова за потребе одбране, Војске Србије и цивилне заштите у ратном и ванредном стању првенствено се ангажују специјализована правна лица, као што су Јавна комунална предузећа, градска-саобраћајна предузећа, разне грађевинске фирме као и јединице радне обавезе.

У неодложне радове за потребе одбране, а за чије се извођење ангажују јединице радне обавезе, спадају одржавање, уређење и из-

градња свих врста саобраћајних комуникација, објеката за воду, складишта, база, земунца и санитарских објеката од значаја за одбрану; деконзервација, активирање, утовар и истовар покретних ствари за посебне намене у ратној резерви; размештај ратних материјалних резерви; испомоћ приликом преношења покретних ствари из складишта на мобилизацијска зборишта и друге рејоне од значаја за Војску Србије; преношење повређених и оболелих и асанација бојишта; испомоћ у гашењу пожара, рашчишћавању рушевина, одбране од поплаве и других елементарних непогода; утовар и истовар робних резерви и покретних ствари правних лица; дислокација производних капацитета, сировина и других материјалних добара привредних друштва од посебног значаја за одбрану; испомоћ у обављању пољопривредних радова на државним и задружним газдинствима и сеоским имањима породица погинулих бораца, инвалида и породица чији су чланови ангажовани у Војсци Србије и цивилној заштити; уређење насеља и објеката за смештај расељених лица; испомоћ у експлоатацији шумског, рудног и другог природног богатства од значаја за одбрану; уређење и изградња склоништа и других фортификацијских објеката за заштиту становништва; измештање предмета и докумената историјских, уметничких и културних вредности и слично.

На основу задатака утврђених плановима мобилизације и плановима употребе Војске Србије и других снага одбране, министарство, команде јединица и установе Војске Србије, цивилне заштите, државни органи и друга правна лица подносе захтев територијалном органу Министарства одбране за ангажовање јединица радне обавезе.

Актом територијалног органа Министарства одбране, а на основу захтева, образују се јединице радне обавезе. Актом се утврђује организацијска структура и употреба јединице; именује старшина јединице; одређује начин позивања и место јављања - прикупљања; регулише упућивање до радилишта или места прихвата и утврђују радно време и други потребни елементи.

Припаднику јединице радне обавезе исплаћује се накнада стварних трошкова превоза до места јављања одређеног у позиву, а за извршене послове износ у висини накнаде за време вршења војне обавезе који припада лицу у резервном саставу.

Радна обавеза, до сада неоправдано стављана у други план, представља незаобилазан део јединственог система за извршавање послова и задатака одбране. Новим законским решењем регулисана је област радне обавезе на начин који ће превазићи проблеме из ранијих периода и постићи боље разумевање радне обавезе у функцији одбране, као и њено разликовање од принудног или обавезног рада који проистиче из радног односа. ■

Имајући у виду усклађивање појединих одредаба са основним законским, стратегијским и доктринарним документима у области одбране Републике Србије, те прилагођавање глобалним променама у свету и тенденцијама у међународним безбедносним интеграцијама, а да би се обезбедило ефикасније функционисање материјалне обавезе у целини и отклониле противуречности у одредбама које су превазиђене и представљају сметњу у доследној примени у пракси, указала се потреба за доношењем закона и подзаконских прописа, који би на најбољи начин уредили област материјалне обавезе и материјална решења прилагодила потребама система одбране.

Устав Републике Србије дефинише да је Република Србија, између осталог, заснована на социјалној правди. Социјално економска права и слободе које Устав гарантује треба да служе остваривању социјалне правде. Посебан значај међу социјално економским и културним правима има право на имовину. Ово право једна је од гаранција приватне својине и представља битну претпоставку слободне привреде и слободног тржишта.

Јемчи се мирно уживање својине и других имовинских права стечених на основу закона. Право својине може бити одузето или ограничено само у јавном интересу утврђеном на основу закона, уз накнаду која не може бити нижа од тржишне. Законом се може ограничити начин коришћења имовине. Одузимање или ограничење имовине ради наплате пореза и других дажбина или казни дозвољено је само у складу са законом (Устав Републике Србије члан 58). *Закон о основама својинскоправних односа* („Сл. лист СФРЈ”, бр. 6/80 и 36/90, „Сл. лист СРЈ”, бр. 29/96 и „Сл. гласник РС”, бр. 115/2005 – др. закон) прописује да се право својине може одузети или ограничити у складу са уставом и законом.

Из наведеног, право својине може бити одузето или ограничено само ако су истовремено испуњени следећи услови: да се ограничење врши у јавном интересу који је утврђен на основу закона и уз накнаду која не може бити нижа од тржишне вредности.

У ратном и ванредном стању, грађанима се може утврдити материјална обавеза у складу са законом и прописима, који се односе на ратно и ванредно стање. Материјалну обавезу за потребе одбране земље извршавају власници ствари (*Закон о одбрани*, члан 57 став 1. и 2.). Ствари и материјална добра за потребе одбране земље распоређују се према ратном распореду за потребе Војске Србије, државних органа, привредних друштава и других правних лица, у складу с прописима о критеријумима за распоређивање грађана и нормативима ствари за потребе попуне Војске Србије и друге потребе одбране земље.

Мобилизација ствари се планира, организује и обавља у оквиру извршења материјалне обавезе грађана, привредних друштава, правних лица и предузетника. Мобилизацију планира и организује територијални орган Министарства одбране у сарадњи са Војском Србије, државним органима, органима аутономне покрајине и органима јединица локалне самоуправе, привредним друштвима, правним лицима и предузетницима, а на основу исказаних потреба у плановима мобилизације

ПРАВО И ДУЖНОСТ ГРАЂАНА

Закон о војној, радној и материјалној обавези материјалну обавезу дефинише као право и дужност грађана Републике Србије, привредних друштава, других правних лица и пре-

У СИСТЕМУ ОДБРАНЕ

дузетника чије је седиште на територији Републике Србије, да покретне и непокретне ствари којима располажу, а које су одређене као ствари посебне намене за потребе одбране, Војске Србије и цивилне заштите (у даљем тексту: за потребе одбране), уступе на привремено коришћење уз накнаду државним органима, Војсци Србије и цивилној заштити.

Материјалну обавезу за потребе одбране земље извршавају власници ствари. Ствари се могу налазити у својини грађана, привредних друштава, других правних лица и предузетника (у даљем тексту: власници ствари). Материјална обавеза се извршава у условима ванредног и ратног стања. Изузетно, материјална обавеза може се извршавати и у миру ради заштите и спасавања, прегледом, контролом и употребом ствари на војној вежби. У миру ради прегледа и провере исправности, и оправданости попуне тим стварима, на вежбама и теренским условима проверава се сврсисходност попуне тим стварима и људство се увежбава у руковању. Одлуку о контроли материјалне обавезе у миру доноси министар одбране.

Материјалну обавезу у миру и условима ванредног или ратног стања имају сви грађани Републике Србије, страни држављани са сталним пребивалиштем у Републици Србији, домаћи и страна правна лица која су регистрована за вршење делатности одређених законом као делатности од значаја за одбрану Републике Србије. Овим се отклањају уочене не-

доумице страних правних лица који отварају или су купили фирме на територији Републике Србије. Материјалној обавези не подлежу само стране дипломате и представници међународних организација.

Материјална обавеза се извршава према потребама Војске Србије и другим потребама одбране земље (у даљем тексту: корисници ствари). Друге потребе одбране земље су потребе државних органа, цивилне заштите, привредних друштава, других правних лица и предузетника који су прописом Владе Републике Србије одређени да приоритетно производе, снабдевају производима или пружају услуге од посебног интереса за одбрану земље.

Извршавање материјалне обавезе обезбеђује Министарство одбране преко територијалних органа у складу са законом и одлукама надлежних органа које се односе на рад у ванредном и ратном стању.

Ствари се уступају, користе и враћају уз прописану накнаду за њихово привремено коришћење и накнаду штете у случају њиховог оштећења или уништавања у поступку прописаном законом уз поштовање уставом загарантованих права на имовину.

ИЗУЗИМАЊЕ ИЗ ПОПИСА

У претходним решењима није било могућности да неке категорије власника ствари буду изузете из пописа и попуне стварима, па је то у одређеним условима стварало велике egzистенцијалне проблеме власницима. Да би се овакви проблеми избегли прописани су случајеви када територијални органи Министарства одбране ствари из пописа не смеју распоредити, и то ако би се распоређивањем тих ствари:

- онемогућило власнику обављање животних функција, као што су превоз инвалида и болесних лица;
- онемогућило власнику обављање делатности, у обиму који угрожавају његову egzистенцију;
- онемогућило најнеопходније обављање послова од посебног јавног интереса;
- онемогућило обављање минималне привредне делатности;
- битно проузроковало слабење животних услова грађана.

За потребе одбране земље власници ствари су дужни да предају ствари које су наведене у члану 103 Закона о војној, радној и материјалној обавези.

За разлику од претходних решења, ради избегавања недоумица, дефинисана је категорија услуга од посебног значаја за одбрану. Под тим појмом подразумева се: коришћење свих врста услуга средстава превоза, услуга техничких радионица и ремонтних завода, услуга радио-телевизијских и других средстава јавног информисања, јавних комуналних предузећа, грађевинских услуга и друго.

С обзиром на то што се по основу материјалне обавезе неће попуњавати само Војска Србије, већ и остали субјекти система одбране, одређене категорије ствари су преузете из досадашњих подзаконских решења, мада се могу сматрати превазиђеним (јахаћа, теглећа и товарна стока са припадајућим прибором и опремом), а то из разлога што у ванредном стању, у случају елементарних непогода (земљотреса, поплава, пожара и слично), али и у рату у услови-

ма великих разарања и неприступачности терена, имају своје место у спасавању и извлачењу људи и спасавању материјалних добара.

ПОПИСИВАЊЕ И ЕВИДЕНЦИЈА

Ствари пописују и о њима води евиденцију територијални органи, а на основу евиденције коју воде органи државне управе надлежни за имовину, унутрашње послове, јавне приходе и други државни органи. Власници ствари су дужни да територијалном органу, на његов захтев, ставе на увид податке и исправе о стварима и да му омогуће преглед ствари ради пописа и вођења евиденције. Ако се за поједине ствари не води евиденција или подаци из те евиденције нису потпуни, територијални орган прегледа те ствари и устројава њихову евиденцију. Обавеза грађана, правних лица и државних органа је да воде ажурну евиденцију о стварима и достављају је територијалном органу Министарства одбране ради формирања јединствене евиденције у Министарству одбране. Власници ствари који остану без пописаних ствари или ствари постану технички неисправне или неупотребљиве или на тим стварима настану битне промене техничке природе дужни су да о томе одмах, а најкасније у року од 15 дана обавесте територијални орган, уз одговарајући писани доказ овлашћеног сервиса о насталим променама.

Ствари се распоређују тако да се првенствено обезбеди попуна ратних јединица Војске Србије. Војска Србије има приоритет попуне због саме природе њених обавеза и дужности у ратном и ванредном стању. Она је оружана сила чија је прва и основна мисија одбрана земље, из тога проилази њен приоритет у попуни, што не умањује важност и значај попуне других снага одбране. Распоредивање ствари за потребе јединица Војске Србије и за друге потребе одбране земље врши се са најближе територије. Попуном се обезбеђује максимално могућа типизација ствари за потребе јединица Војске Србије и за друге потребе одбране земље. Спајање материјалне обавезе и ратног распореда лица односно руковоаца ствари ради се ако материјално средство захтева посебна знања у руковању. Када је реч о спајању материјалне обавезе и ратног распореда лица – руковоаца, искуство говори да када су потребна посебна знања у руковању стварима, најбоље решење је да власник ствари буде и руковалац материјалним средством због економичности приликом допремања ствари и одазивања лица, најбољег познавања техничких карактеристика и могућности ствари и стручног руковања.

Ствари за потребе одбране преузима корисник којем су на основу одобреног *Плана попуне* територијалног органа те ствари распоређене. Територијални орган доставља позив власнику ствари, који садржи: назив ствари коју треба предати, место и време предаје, назив корисника, напомену да ствари може предати и лице које власник овласти и упозорење о одговорности власника ствари у случају да се не одазове позиву. Против власника ствари који се не одазове и не преда ствари за потребе извођења вежби, територијални орган покреће прекршајни поступак. Против власника ствари који се не одазове и не преда ствари за потребе корисника ствари након проглашења ванредног или ратног стања, територијални орган без одлагања подноси кривичну пријаву.

ОДЛАГАЊЕ ИЗВРШЕЊА ОБАВЕЗЕ

Власник ствари који је примио позив од територијалног органа ради прегледа или вежбе, у року од осам дана од дана пријема позива, може да тражи одлагање извршења обавезе.

– ако би предаја ствари изазвала штету власнику ствари на основу неизвршења обавеза и послова из раније потписаних уговора;

– ако би га задесила велика привредна штета;
– ако је тражено возило једино у породици власника, а има децу млађу од 16 година.

О примљеној ствари овлашћено лице или комисија корисника за пријем ствари дужна је да сачини записник у три примерка, у који се уносе подаци за идентификацију и чињенице о стању ствари, а нарочито подаци о евентуалним недостацима и оштећењима који су прегледом утврђени. Приликом преузимања ствари, овлашћено лице или председник комисије за пријем ствари обавештава власника односно лице које је предало ствари о месту и времену враћања.

Приликом враћања ствари, овлашћено лице или комисија за пријем ствари сачињава записник о предаји ствари власнику у његовом присуству односно лица које је он овластио за преузимање ствари.

За коришћење ствари из пописа власнику ствари припада накнада. Накнаду за коришћење ствари (тарифа) утврђује Влада Републике Србије на предлог министра одбране. Накнада за коришћење ствари припада власнику од тренутка предаје до тренутка враћања ствари и исплаћује се најкасније 45 дана од враћања ствари власнику.

ПОПУНА СТВАРИМА ИЗ ПОПИСА

Органи државне управе (министарства и посебне организације у саставу министарстава) достављају захтев за извршење попуне стварима из пописа унутрашњој јединици надлежној за послове војне, радне и материјалне обавезе.

Органи аутономних покрајина достављају захтев за попуну стварима из пописа регионалном центру Министарства одбране. Регионални центар у сарадњи са центрима МО за локалну самоуправу, процењује могућност попуне стварима из пописа и израђује и одобрава *План попуне* који доставља центрима МО за локалну самоуправу на реализацију.

Остали субјекти мобилизације достављају захтев за извршење попуне стварима из пописа, Центру Министарства одбране за локалну самоуправу са чије се територије врши попуна који израђује *План попуне* стварима из пописа субјектата мобилизације. ■

Аутор прилога:
пуковник Никола КАРАНОВИЋ